

PALANGOS žydų kapinės: epitafijos, metrikai, ribos

Palangos žydų senosios kapinės yra svarbi miesto istorinio ir kultūrinio paveldo dalis, liudijanti, kad Palanga – daugiakultūris miestas, kuriame kartu daug šimtmečių taikiai gyveno skirtingos bendruomenės. Antkapinių paminklų epitafijų, mirties metrikų ir archyvinių šaltinių analizė sudaro galimybę ne tik atkurti palaidotų asmenų biografinius duomenis, bet ir tiksliau sužinoti šios istorinės vietovės raidą bei apibrėžti kapinių teritorines ribas.

Laiko paženklinanti antkapiai: išlikimas ir būklė

1830-aisiais Palangą siaubęs gaisras čia gyvenusių žydų senąsias laidojimo registravimo knygas sunaikino (seniausios laidojimo brolijos knygos buvo pradėtos rašyti 1487 m.). Nuo 1831 m. kurorte gyvenusius žydus laidojo naujosiose žydų kapinėse, kurios buvo miesto pakraštyje – apie 300 m į rytus nuo Naglio kalno ir pėsčiųjų tako prie jūros. Kurį laiką tuo pačiu metu Palangoje veikė dvi žydų kapinės: senosios, nuo 1487 m. iki 1892 m. veikusios dabartinėje Palangos Birutės parko teritorijoje, ir naujosios, įrengtos už minėto Naglio kalno.

Kapinių teritorijoje yra išlikę dešimt skirtingų dydžių granitinių ir betoninių antkapinių paminklų (maceivų) su iškaltomis epitafijomis hebrajų rašmenimis. Paminklų dydis įvairus, trijų paminklų viršus nuskeltas, vienas paminklas suskaldytas, jo fragmentai guli ant žemės. Na o daugelyje vietų

Palangos žydų kapinės. Fotografas Mindaugas Surblys

Iš kairės: fragmentas iš 1913 m. plano, kuriame pažymėtos naujosios Palangos žydų kapinės; fragmentas iš 1935 m. plano, kuriame pažymėtos naujosios Palangos žydų kapinės

Fragmentas iš 1994 m. plano, kuriame pažymėtos senosios Palangos žydų kapinės

esantys užrašai šiandien jau yra sunkiai įskaitomi.

Keletą antkapinių užrašų vis dėlto įmanoma ne tik perskaityti, bet ir ant jų išlikusią informaciją patikrinti Palangos žydų bendruomenės mirties metrikų knygose, taip patvirtinant epitafijose pateikiamų duomenų tikslumą. Vienas aiškesnių pavyzdžių – paminklas, kurio hebrajiškame įrašė nurodyta: „*Čia palaidotas mūsų brangus ir garbingas tėvas, labdarin-*

Gedintieji prie kapo Palangos žydų kapinėse

ga veikla pasižymėjęs, geros moralės Natanas Funkas, Hiršo (Tzvi) sūnus, miręs 1935 metais per Roš ha-Šaną“ (vertimas nepilnas ir nepažodinis).

Šio antkapio informacija atitinka faktus, pateiktus Palangos žydų bendruomenės 1935 m. mirties metrikų knygoje, kurioje nurodyta, kad Natanas Funkas mirė 1935 m. rugsėjo 28 d. (per žydų Naujųjų metų – Roš ha-Šana – šventę), o jis palaidotas kitą dieną – rugsėjo 29-ąją. Metrikų duomenimis, N. Funkas gimė 1875 m., o mirė sulaukęs 60 metų amžiaus. Metrikų knygoje yra nurodyti ir jo tėvai – Hiršas Funkas ir Chanė Funkienė. Šis antkapio epitafijos ir archyvinių šaltinių informacijos sutapimas rodo ne tik metrikų patikimumą, bet ir sudaro galimybę sužinoti čia palaidotų asmenų tikslesnius biografinius duomenis.

Kituose išlikusiuose antkapiniuose paminkluose nurodyti palaidojimo metai yra apytiksliai tokie: 1897 m., 1903 m., 1904 m., 1906 m., 1908 m., 1912 m., 1917 m., 1921 m., 1935 m. Epitafijose galima įskaityti eilutes, kuriose pažymėta, kad 1897 m. mirė Arjė Hilelis (Arye Hillel), Mošės Klampuso (Moshe Klampus) sūnus; 1903 m. – Mara Kreinė (Mara Kreine), Leibo Treibo (Leib Treib) dukra; 1904 m. – rabinas Natanas Faitalis (Nathan Faytal), rabino ir mokytojo Šlomo Himano (Shlomo Hyman) sūnus; 1912 m. – Feigė (Feige), Zejevo Klampuso (Ze'ev Klampus) dukrė, Hilelio Gutmano (Hillel Gutman) žmona; 1917 m. – Mordechajus Šmuelis Gutmanas (Mordechai Shmuel Gutman); 1921 m. – Estera Bruckus (Esther Brutzkus), Chaimo dukrė.

Ne visų paminklų epitafijų duomenis įmanoma patikrinti išlikusiuose archyviniuose šaltiniuose. Taip yra todėl, kad Palangos žydų bendruomenės mirties metrikų knygos yra išlikusios tik nuo 1922 m., todėl ankstesnių palaidojimų datos ir asmenų tapatybės gali būti nustatomos tik apytiksliai, remiantis pačiais antkapiniais įrašais, kurie, kaip jau minėta, sunkiai įskaitomi.

1991 m. Palangos žydų kapinių teritorijoje pastatytas juodo granito memorialinis paminklas, žymintis šią vietą kaip senąsias žydų kapines ir liudijantis jos istorinę bei kultūrinę reikšmę. Memorialo autorė – architektė Irena Likšienė. Paminklo įrašė trimis kalbomis – lietuvių, hebrajų ir jidiš – užrašyta: „Senosios žydų kapinės. Tebūna šventas mirusių atminimas“.

Patikslintos Palangos žydų kapinių ribos

2008 m. rugsėjo 4 d. Palangos žydų kapinės buvo įregistruotos Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registre (unikalus objekto kodas – 32235). Tais metais buvo nustatyta, kad kapinių teritorijos plotas – 1 085 m² (10,85 arai), tačiau vėlesni tyrimai parodė, kad šis plotas neatspindi visos istorinės kapinių apimtys. Remiantis archyviniais dokumentais, istoriniais šaltiniais bei skirtingų laikotarpių kartografiniais planais, 2024 m. kapinių ribos buvo iš naujo įvertintos ir patikslintos. Paaiškėjo, kad tikrasis, istoriškai susiformavęs dabartinis kapinių plotas yra 7 670 m² (76,7 arai). Tai, kaip matome, šio objekto plotas yra kur kas didesnis, nei buvo manyta bei nustatyta anksčiau, didesnė ir jo istorinė reikšmė.

Senosiose žydų kapinėse pastatytas informacinis stendas

2025-aisiais Palangos žydų kapinės buvo papildomai pažymėtos rūdinto plieno informaciniu stendu su QR kodu, kuris lankytojams suteikia galimybę greitai ir patogiai susipažinti su šios vietos istorija ir kapinių raida. Tai ne tik praplečia informacijos prieinamumą, bet ir integruoja šiuolaikines technologijas į istorinės atminties puoselėjimą, sudarydamas gyventojams galimybę savarankiškai susipažinti su istoriniais faktais.

Šį reikšmingą atminimo projektą finansavo ir prie jo įgyvendinimo ženkiai prisidėjo Palangos miesto savivaldybė, taip išryškindama vietos savivaldos vaidmenį saugant Palangos daugiakultūrį paveldą bei rūpinantis, kad svarbios miesto istorijos vietos būtų tinkamai pažymėtos, o informacija apie jas – lengvai prieinama ir aiški tiek miesto gyventojams, tiek ir svečiams.

„Žydų kapinės tai konkrečių žmonių gyvenimų pėdsakai, šeimų istorijų atspindžiai ir gyvos bendruomenės tęstinumo ženklas. Kiekviena išlikusi epitafija, kiekvienas archyviniais tyrimais patikslintas teritorijos metras liudija atsakomybę istorinei tiesai ir pagarbą tiems, kurių gyvenimai ir likimai amžiams susieti su šia vieta,“ – yra pažymėjęs Palangos žydų bendruomenės pirmininkas Vilius Gutmanas.

*Palangos žydų bendruomenės informacija
Parengė Mindaugas Surblis*

Rūdinto plieno informacinė rodyklė į Palangos žydų kapines iš Lino tako pusės. Fotografas Mindaugas Surblis

Rūdinto plieno informacinis stendas su QR kodu. Mindaugo Surblio nuotrauka